

შეფასებისა და გამოცდების
ეროვნული ცენტრი

Μüəllimin səlahiyyətinin təsdiqlənməsi
iyul, 2018

Mülki təhsil testi

Təlimat

Qarşınızdakı imtahan testinin elektron bukletidir.

Tapşırıqların təlimatı ilə diqqətlə tanış olun, hər bir tapşırıqın şərtini yaxşı düşünün və sonra cavab verin.

Testin maksimal xalı -60-dır.

Testə əməl etmək üçün sizə 5 saat vaxt verilir.

Sizə uğurlar arzulayırıq!

Sonrakı səhifəyə keçmək və geri qaytarmaq üçün klaviaturadakı düymədən istifadə edə bilərsiniz

Təlimat

➤ **Seçimli cavablı tapşırıq (№1-13, 21.1, 25.1-25.3)**

Hər suala ehtimal olunan dörd cavab verilir. Onlardan yalnız biri düzgündür. Cavablar vərəqində düzgün cavabın müvafiq xanasında **X** işarəsi qoyun. İşarə edilmiş cavabı düzəltmək istəsəniz **X** işarəsi qoyulmuş xananı bütövlüklə rəngləyin və sonra cavabın yeni variantını işarə edin. Düzəldilmiş cavabın təkrarən seçilməsi qeyri-mümkündür. Hər tapşırığa 1 xal verilir.

➤ **Ardıcılığın müəyyən edilməsi (№14)**

Tapşırıqda verilmiş siyahını göstərilən prinsip üzrə yerləşdirin. Cavabları cavablar vərəqində verilmiş xanalara yazın. Nəzərə alın ki, xanada yalnız seçilmiş cavabın müvafiq rəqəmi yazılır. Hər tapşırığa 1 xal verilir.

➤ **Uyğunluğun müəyyən edilməsi (№15-17)**

Tapşırıqda iki sütunda müxtəlif tipli informasiya verilir. Bu iki sütunda təqdim olunan informasiya arasında uyğunluğu müəyyən edin. Cavabları cavablar vərəqində verilmiş cədvələ yazın. Xalların maksimal miqdarı tapşırıq boyunca göstərilmişdir.

➤ **Səhvin düzəldilməsi (№18)**

Tapşırıqda verilmiş mətndə faktik səhvlərə yol verilmişdir (tarix, termin, ad və s.). Onları tapıb düzəldin. Tapılmış səhvi və onun düzəldilmiş variantını cavablar vərəqində verilmiş cədvələ köçürün (səhvi I sütuna, düzəldilmiş variantı - II sütuna). Nəzərə alın ki, hər bir tapılmış səhvə onun düzəldilmiş variantı ilə birlikdə 1 xal verilir. Xalların maksimal miqdarı tapşırıqlar boyunca göstərilmişdir.

➤ **Səhvin düzəldilməsi (№19)**

Tapşırıqda bir mövzu ilə əlaqədar iki mətn verilmişdir. Hər iki mətnə faktik səhvlər vardır. Sizin vəzifəniz mətnləri təhlil etmək, səhvləri aşkar etmək və əvvəlcədən verilmiş sxemlə müəyyən edilmiş meyarlarla mətnləri qiymətləndirməkdir. Qiyməti cavablar vərəqindəki müvafiq yerə yazın. Xalların maksimal miqdarı tapşırıqlar boyunca göstərilmişdir.

➤ **Açıq sonluqlu tapşırıq (№20, 21.2, 21.3, 22, 23, 24, 25.4-25.7)**

Tapşırıqda ehtimal edilən cavablar olmayan sual verilmişdir. Tapşırığın şərtini və sualı diqqətlə oxuyun. Cavab suala adekvat və konkret olmalıdır. Cavabı cavablar vərəqindəki müvafiq yerə yazın. Xalların maksimal miqdarı hər tapşırıq boyunca göstərilmişdir.

1. Cəmiyyətdə hakim olan həyat tərzindən fərqlənən maraq və dəyərlərin ətrafında birləşmiş fərdlər qrupuna nə deyilir?

а. Prixod

б. Sosium

в. Kollektiv

г. Submədəniyyət

2. Sadalanan mütəfəkkirlərdən hansının adı ictimai müqavilə nəzəriyyəsinin yaradılması ilə əlaqədar deyildir?

ə. Con Lok

ə. Devid Hium

ə. Tomas Hobbs

ə. Jan-Jak Russo

3. Münaqişədə iştirak edən tərəflərin mənafeləri və mövqeləri haqqında hansı fikir düzgündür?

ə. Mövqelər münaqişədə iştirak edən tərəflərin ümumi elan edilmiş tələbləridir, mənafeələr isə mövqelər kimi tərəflərin son məqsədini əks etdirir

ə. Tərəflərin mənafeləri münaqişəni doğuran səbəbləri əks etdirir, mövqelər isə onların real arzularıdır

g. Mənafeələr münaqişədə iştirak edən tərəflərin arzularıdır, onlar elan edilmiş mövqelərin yaxud tərəflərin tələbləri arxasında durur

ğ. Tərəflər mənafeləri münaqişə prosesində müəyyən edirlər, bu zaman mövqelər münaqişənin yaranmasınadək müəyyən edilir

4. İqtisadiyyatda müqayisəli üstünlük konsepsiyasına hansı izahat uyğun gəlir?

Ⓢ. İstehsalçının bazarda digər istehsalçı ilə müqayisədə daha çox ehtiyatlardan istifadə etməklə müəyyən məhsul təqdim etməsi

ⓓ. İstehsalçının digər istehsalçı ilə müqayisədə daha az alternativ məsrəflə müəyyən məhsul istehsal etmək qabiliyyəti

ⓖ. Bazarda müəyyən məhsulun digər istehsalçı ilə müqayisədə daha aşağı qiymətə verilməsi

Ⓣ. Digər istehsalçı ilə müqayisədə məhsulun keyfiyyətini daha səmərəli artırılması

5. Hörmət və ləyaqət haqqında fikirlərdən hansı düzgündür?

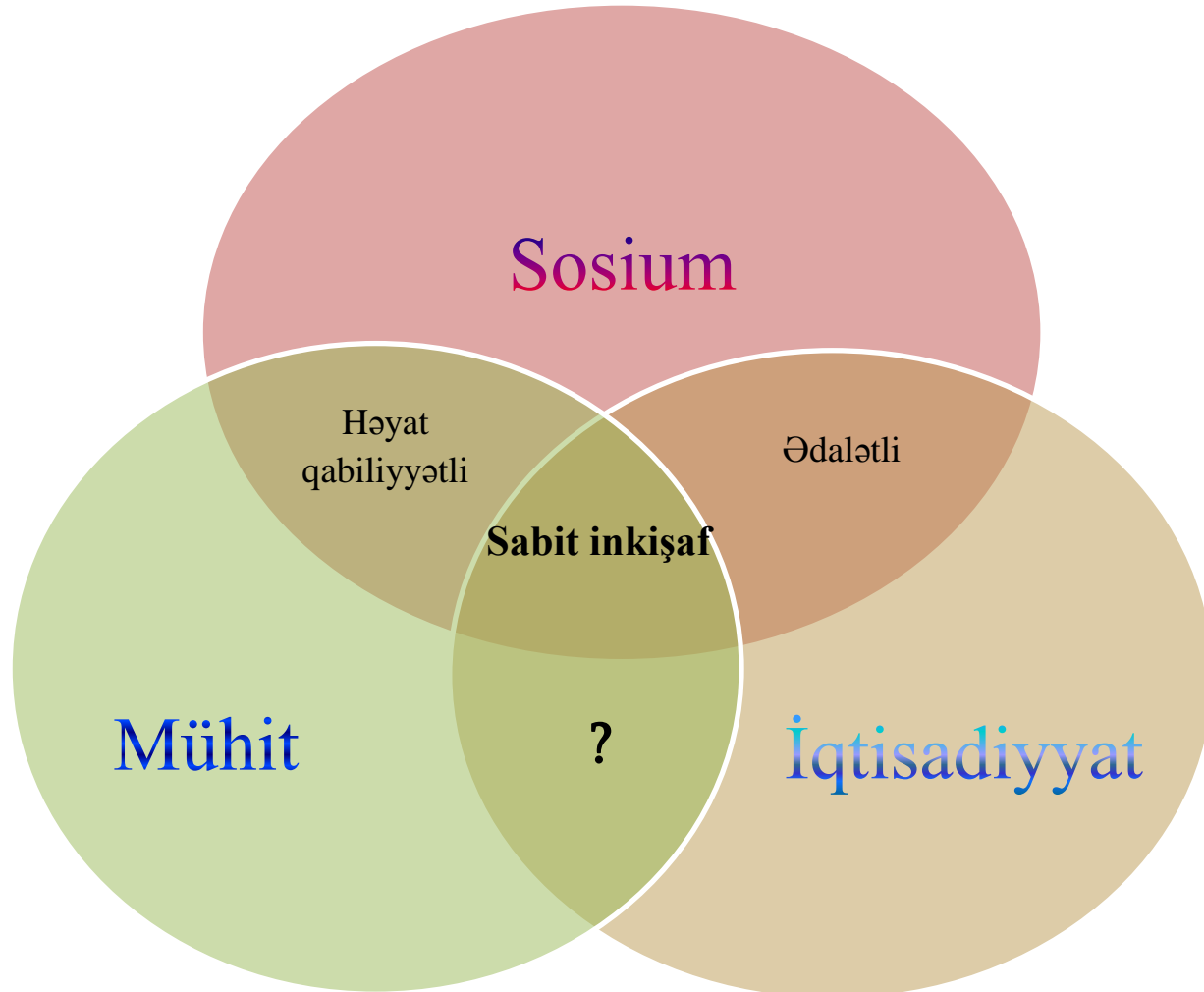
Ⓛ. Hörmət şəxsiyyət tərəfindən öz imkanlarını cəmiyyətdə tam həyata keçirməkdir, ləyaqət isə özünü realizə etmənin faktik nəticəsidir

ⓓ. Hörmət dedikdə, cəmiyyətin şəxsiyyətə eyni münasibəti nəzərdə tutulur, insani ləyaqəti isə şəxsiyyət öz vətəndaşlıq fəallığı ilə qazanır

ⓖ. Cəmiyyətin hər bir üzvünə obyektiv münasibətə ləyaqət deyilir, şəxsiyyətin cəmiyyətdə qiymətləndirilməsinə isə hörmət deyilir

Ⓢ. Ləyaqət dedikdə şəxsiyyətin cəmiyyətə münasibəti, hörmət dedikdə isə cəmiyyətin şəxsiyyətə münasibəti nəzərdə tutulur

6. Diaqramda sabit inkişaf komponentlərinin qarşılıqlı əlaqəsi nəzərdə tutulur. Sual işarəsi əvəzinə nə yazılmalıdır?

- ə. Məqsədyönlü
- ə. Universal
- ə. Qeyri-məhdud
- ə. Aqrar

7. İqtisadiyyatda proteksionizm anlayışına hansı izahat uyğun gəlir?

- ə. Dövlətin daxili bazarda azad idxalat-ixracatının müdafiəsi
- ə. Beynəlxalq bazarda məhsulun idxalat-ixracat balansının müdafiəsi
- ç. Dövlətin daxili bazarda yerli sahibkarları müdafiə etmək məqsədi ilə idxalatın məhdudlaşdırılması
- ç. Beynəlxalq ticarətdə məhsulun keyfiyyətini yaxşılaşdırmaq məqsədilə açıq iqtisadi əməkdaşlığın müdafiəsi

8. İntellektual mülkiyyət və yaradıcılıq haqqında fikirlərdən Gürcüstan Konstitusiyasına hansı uyğun deyildir?

ა. İntellektual mülkiyyət hüququ toxunulmazdır və yaradıcılıq fəaliyyəti sahəsində senzura yol verilmir

ბ. Əgər onun yayılması digər insanın hisslərini ləkələmirsə, intellektual mülkiyyətin yayılmasının qadağan edilməsi yol verilməzdir

გ. İntellektual yaradıcılıq azadlığı təmin edilmişdir və yaradıcılıq prosesinə müdaxilə yol verilməzdir

დ. Əgər onun yayılması digər insanın qanuni hüquqlarını ləkələmirsə, yaradıcılıq əsərlərinin qadağan edilməsi yol verilməzdir

9. Patriarxal cəmiyyətdə feminist baxışı hansı fikir düzgün əks etdirir?

- Ⓐ. Patriarxal cəmiyyətin əsasını bir sıra səhv baxışlar təşkil edir, onların mənbəyi qadınların özləridir
- Ⓑ. Patriarxal cəmiyyətin mövcudluğu düzgün deyildir, çünki gender rollar haqqında səhv təsəvvürə əsaslanır
- Ⓒ. Əgər cəmiyyətin mövcud olduğu mədəni varlığı əks etdirirsə, patriarxal cəmiyyətin mövcudluğu düzgündür
- Ⓓ. Patriarxal cəmiyyət bir çox min illər ərzində formalaşırdı və onda mövcud olan gender rolları az-çox ədalətlə bölünmüşdür

10. Beynəlxalq humanist hüququn əsas vəzifəsi hansıdır?

- ⸆. Silahlı münaqişədə iştirak edən dövlətlər arasında ədalətin bərpasının təmin olunması
- ⸇. Hüquqları yalnız beynəlxalq xarakterli silahlı münaqişələr zamanı pozulan vətəndaşların hüquqlarının müdafiəsi
- ⸈. Bu münaqişənin beynəlxalq xarakter daşıyıb-daşmadığına baxmayaraq silahlı münaqişədə iştirak edən tərəflər arasında hərbi əməliyyat qaydalarının və metodlarının tənzimlənməsi
- ⸉. Dövlətlər arasında silahlı münaqişələrin lokallaşdırılmasına imkan yaradılması

11. Liberal-demokratik sistemlərdə pozitiv və neqativ hüquqların məzmununu hansı fikir düzgün əks etdirir?

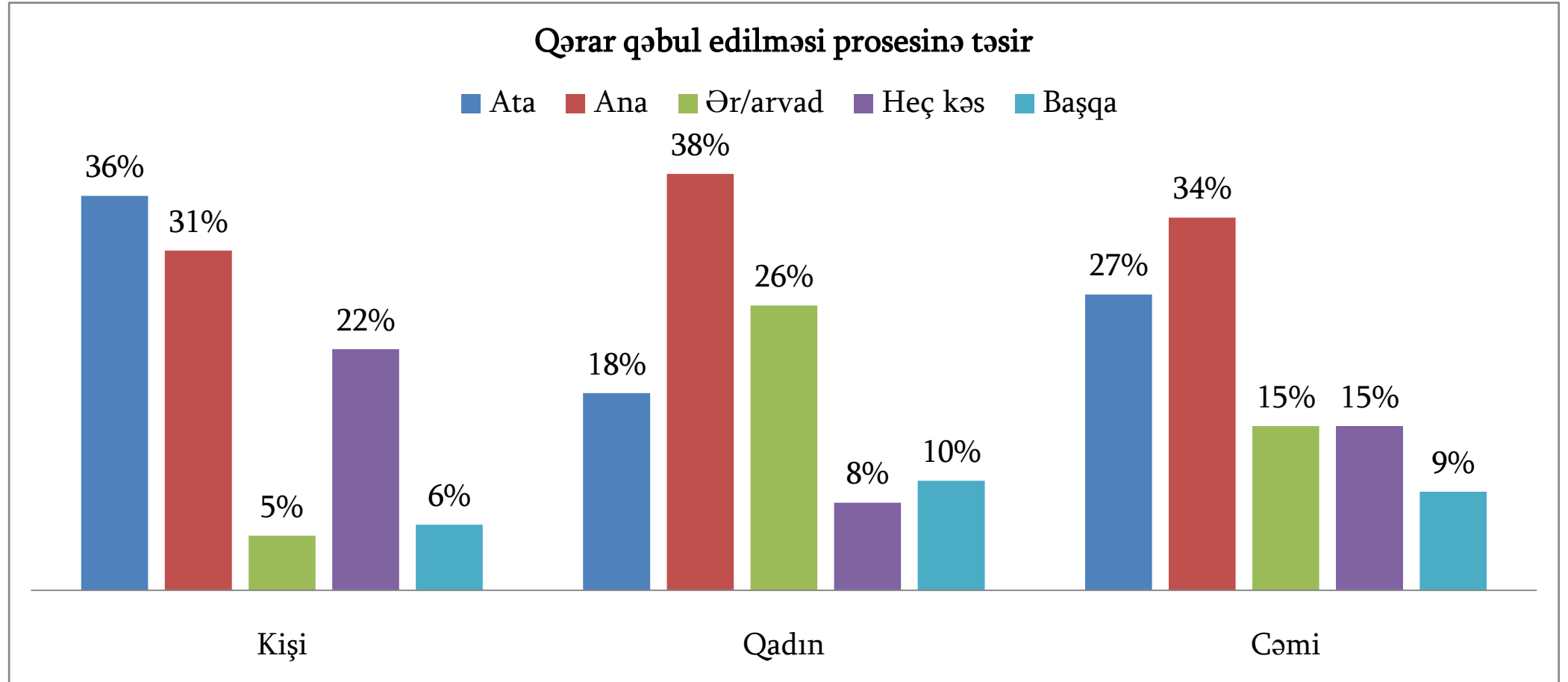
ə. Neqativ hüquqlar dedikdə hər bir şəxsiyyətin dövlətə münasibətdə təəhhüdləri nəzərdə tutulur, pozitiv hüquqlar dedikdə isə bu təəhhüdlərdən azad olmağın əsasıdır

ə. Pozitiv hüquqlar şəxsiyyət azadlığının elə bir sahəsidir ki, orada o hakimiyyətin müdaxiləsindən azad edilmişdir, neqativ hüquqlar isə şəxsiyyətin azadlığında hakimiyyətin rolunu artırır

ə. Pozitiv hüquqlar qanunda müəyyən edilmiş hədudlarda şəxsiyyət azadlığını artırır və inkişaf etdirir, neqativ hüquqlar isə dövlətə şəxsiyyətin azadlığına müdaxilə etmək və bəzən kəskin surətdə məhdudlaşdırmaq hüququ verir

ə. Neqativ hüquqlar şəxsiyyətin azadlıq sahəsini müəyyən edir, burada hakimiyyətin müdaxilə etmək hüququ yoxdur, pozitiv hüquqlar isə dövlətdən yardım və ehtiyatlar tələb etmək hüququdur

12. Diaqram gənclərdə qərar qəbul etmək prosesində Gürcüstanda müxtəlif amillərin təsirini əks etdirir (Fridrix Ebert fondu, 2016-cı il):

Diaqramın göstəricilərinə hansı fikir uyğun deyildir?

- ə. Bəzi hallarda gənclərdə qərar qəbul edilməsinə ananın təsiri başqa təsirlərdən yüksəkdir
- ə. Qadın cinsindən olan gənclərə valideynlərin təsiri kişi cinsindən olan gənclərə təsirdən daha yüksəkdir
- ə. Qadın cinsindən olan gənclərə həyat yoldaşının təsiri kişi cinsindən olan gənclərə təsirdən daha yüksəkdir
- ə. Qərar qəbul edilməsində kişi cinsindən olan gənclər qadın cinsindən olan gənclərə nisbətən daha müstəqildirlər

13. Tapşırıqda Gürcüstan Ədliyyə Nazirliyinin cinayətin prevensiyası mərkəzinin çəkəndirmə və mediasiya proqramının nəticələri verilmişdir:

- 2010-2017-ci illərdə Gürcüstanda çəkəndirmə proqramında 2300-dən artıq 21 yaşınadək gənc qoşuldu, onların törətdikləri cinayət birinci olmuşdur.
- Çəkəndirmə müddəti başa çatdıqdan sonra 3 il ərzində çəkəndirilmiş gənclərin 9%-i təkrarən cinayət törətmişdir
- Beynəlxalq standartla əsasən 20%-dən az residiv yaxşı göstərici sayılır.

Göstəricilər əsasında çıxarılmış hansı nəticə düzgündür?

ə. 2010-2017-ci illərdə cinayət təqibi, həddi-büluğa çatmamışların tutulması, onların barəsində həbs və azadlıqdan məhrum etmənin tətbiq olunması halları artmışdır

ə. Çəkəndirmə göstəricisinin artması ilə yanaşı, çəkəndirilmiş tərəfindən təkrar cinayət törədilməsi göstəricisi də artır

ə. Bərpaedici ədalət məhkəməsi real surətdə həddi-büluğa çatmamışları cinayətə sürükləyir, çünki onlarda cinayət təqibi və azadlıqdan məhrum etmə qorxusu yoxdur və cinayət faktını tədbir görmədən saxlayır

ə. Bərpaedici ədalət məhkəməsi təkrar cinayət göstəricisini artırmır, eyni zamanda həddi-büluğa çatmamışlara həyatını həbs və cəzadan kənar davam etdirməyə imkan verir.

14. (1) Sxemdə verilmiş dövlətləri monarxiyadan respublika idarəetmə formasına keçdiyi vaxta görə yerləşdirin.

	3*		
--	----	--	--

* Cədvəldə düzgün cavab göstərilmişdir

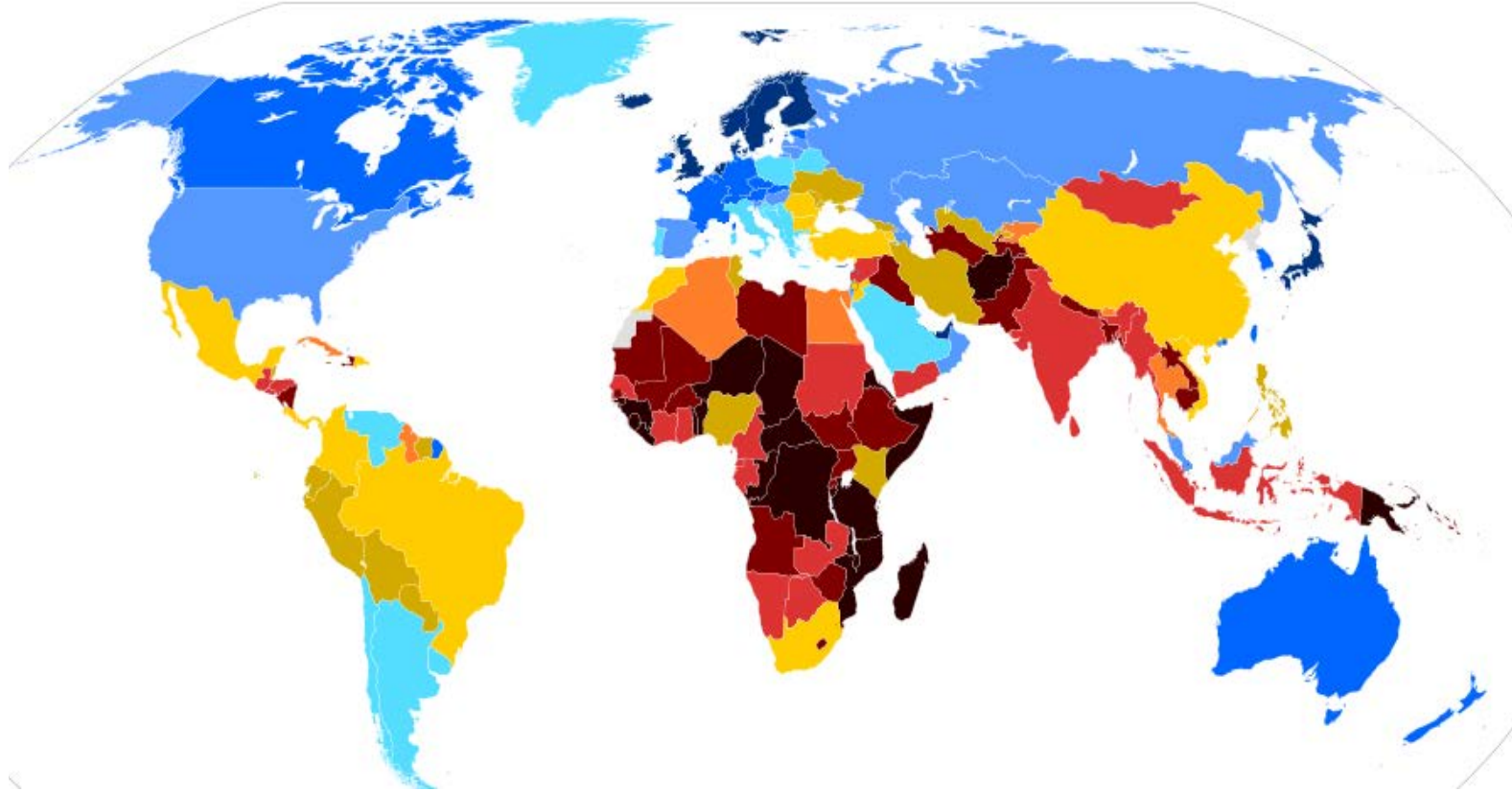
15. (1) II sütunda siyasi nəzəriyyələr, I sütunda isə onların hər biri üzrə cəmiyyətdə hansı rolu olduğu göstərilmişdir. Uyğunluğu müəyyən edin:

I. Cəmiyyətin rolu	II. Siyasi nəzəriyyələr
s. Hər cür hakimiyyəti şübhə altına qoymaq	1. Pasifizm
ð. Azad bazarı dəstəkləmək/imkan yaratmaq	2. Anarxizm
ğ. Ədalətsiz qanunların və hərəkətlər barədə dinc yolla etiraz etmək	3. Sosializm
ç. Militarist və əmək xidmətinin təminatı	4. Kapitalizm
ç. Ümumi kapitalın və istehsal vasitələrinin yaradılması	5. İmperializm

16. (2) II sütunda verilmiş siyasi mütəfəkkirləri I cədvəldə onların tərəfindən ifadə edilmiş fikirləri demokratik idarə etmə haqqında fikirlərə uyğunlaşdırın:

I. Demokratik idarəetmə haqqında deyilmiş fikirlər	II. Siyasi mütəfəkkirlər
<p>Ⓢ. Demokratik konstitusiyanın əsası qoyulur, onun sayəsində proletariyatın birbaşa yaxud dolay yolla idarə olunması müəyyən edilir</p>	
<p>Ⓣ. Demokratik sistemdə ən zəif elə imkanlar olmalıdır ki, ən güclü imkanlar kimi olsun</p>	<p>1. Aristotel</p>
<p>Ⓤ. Demokratiya ilə sosializmin yalnız bir sözdən başqa bir-biri ilə ümumi heç nələri yoxdur: Bərabərlik. Ancaq fərqə fikir verin: əgər demokratiya tarazlıqdan azadlığa cəhd edirsə, sosializm bərabərlikdən məhdudiyətə və qul olmağa cəhd göstərir</p>	<p>2. Aleksis de Tokvil 3. Martin Lüter King</p>
<p>Ⓦ. Aristokratiya elə bir dövlətdir ki, orada ilk növbədə mənəviyyətçi adamlara hörmət edirlər, orada ölçü mənəviyyət, oliqarxiyada ölçü sərvət, demokratiyada ölçü azadlıqdır</p>	<p>4. Fridrix Engels</p>
<p>Ⓧ. Demokratiyanın əsl vədlərinə əməl etməyin vaxtı çatmışdır. Qaranlıq və dağıdılmış seqreqasiya vadisindən əl çəkək və irqi ədalətin işıqlı yoluna qədəm qoyaq. Bizim xalqımızı irqi ədalətsizlik qumundan çıxarmağın və onu vahid qardaşlıq qayasına qoymağın vaxtı çatmışdır</p>	<p>5. Mahatma Qandi</p>

17. (1) Xəritədə dünyanın ölkələrində internetdən istifadənin faizlə miqdarı əks etdirilmişdir. II sütunda verilmiş xəritənin əfsanəsinin rənglərini birinci cədvəldə verilmiş internet istifadəçilərinin göstəricisinə uyğunlaşdırın:

I. İnternet istifadəçilərinin göstəricisi	II. Xəritənin əfsanəsinin rəngi
ⵓ. Çox yüksək	1.
ⵑ. Yüksək	2.
ⵒ. Orta	3.
ⵔ. Çox aşağı	4.

18. (7) Mətni diqqətlə oxuyun, səhvləri tapın və düzəldin:**Cəmiyyət və mədəni fərqlər**

Müasir mənasına görə mədəniyyət ümumi dili, dini, adət və ənənələri və təfəkkür sxemlərini əhatə edə bilər. Cəmiyyət üçün mədəniyyətin rəngarəngliyi səciyyəvidir, çünki fərqli insanlar və sosial qruplar onda birləşmişlər. Sekulyarizm adlanan bu yanaşma fərqlərin qorunub saxlanması və inkişafı üçün mövcuddur.

Mədəni rəngarəngliyin idarə olunmasının üç əsas forması vardır: 1) insan qruplarının uzaqlaşdırılması, onların təcrid olunması, onların hər hansı ayrı-seçkilik vasitələri ilə kəskin surətdə cəmiyyətin digər qruplarından ayrılmasına unifikasiya deyilir. 2) Assosiasiya dedikdə fərqli mədəniyyətlərin səcyyəvi nişanələri pozulması nəzərdə tutulur. 3) Birgəyaşayışın modeli dedikdə öz mədəniyyətini qoruyub saxlamaq, həmçinin başqalarının mədəniyyətini tam qəbul etmək və ümumi mənafeələr əsasında fərqli qruplarla əməkdaşlıq nəzərdə tutulur.

[Mətnin ikinci səhifəsinə keçid](#)

Bəşər tarixi ərzində dəfələrlə elə hadisələr baş vermişdir ki, bir cəmiyyətin daxilində dominant qrup etnik azlıqları sıxışdırırdı. Buna misal olaraq nasist Almaniyası tərəfindən özünün və eləcə də başqa ölkələrin yəhudi vətəndaşlarının etnik əlamətlərə görə təmizlənməsini göstərə bilərik. Bu konkret tarixi hadisəyə aparteid deyilir və o bəşəriyyət qarşısında törədilmiş ən ağır cinayətlərdən biri sayılır.

Gürcüstanda da fərqli etnik qrupların birgə yaşamasına xüsusi diqqət verilir, çünki Gürcüstan monoetnik cəmiyyətdir. Gürcüstan konstitusiyası da məhz buna xidmət edir.

Konstitusiya hər bir vətəndaşın bərabərliyini qəbul edir, onların sosial, mədəni, iqtisadi və siyasi həyatda milli, etnik, dini yaxud dil mənsubiyyəti üzrə iştirakını təmin edir.

Dünya mədəniyyətlərinin rəngarəngliyinin qorunub saxlanması BMT-nin ixtisaslaşdırılmış təşkilatının – ATƏT-in funksiyalarından biridir. Bu təşkilat müxtəlif mədəni nailiyyətlərin müdafiəsinə və dünya miqyasında onun populyarlaşdırılmasına cəhd göstərir.

19. (6) Tapşırıqda şagird tərəfindən yazılmış “hüquq” mövzusunda iki mətn vardır. Mətnlərdə faktik səhvlər ola bilər. Mətnlərlə tanış olun, onların məzmununu təhlil edin və təklif olunan meyarlarla onları qiymətləndirin.

I mətn:

Hər hansı mədəniyyətdə müəyyən əsas qaydalar vardır, onların müdafiəsi cəmiyyətdə qayda-qanunu qoruyub saxlayır. Bu qaydalar birliyinə hüquq deyilir. Bu qaydaları bir qayda olaraq qanunvericilik orqanı dərc edir və onlara qanunlar deyilir.

Parlamentdən başqa qaydaları dövlət orqanı yaxud bu və ya digər vəzifəli şəxslər də əmr halında müəyyən edə bilər. Bu cür əmri əks etdirən sənədə hüquq aktı deyilir və o iki cür ola bilər: normativ və qeyri-normativ. Bir çox konkret hadisəyə aid olan və dəfələrlə istifadə edilməyən hüquq aktı normativdir.

Digər tərəfdən nəyi tənzimlədiklərindən asılı olaraq müxtəlif qruplara bölünən normalara bu qrupun hüquq sahələri deyilir. Məsələn, inzibati hüquq dövlət orqanlarının fəaliyyətini və ictimai asayişin pozulduğu hissəni tənzimləyir; cinayət işi müxtəlif şəxsiyyətə aiddir, o zaman ki, təşkilat əleyhinə yönəldilmiş xüsusilə ağır cinayət törədilmiş olsun; munisipal hüquq insanlar arasında əmlak yaxud ailə məsələlərinə aiddir.

Müxtəlif qanunun yaxud əmrin pozulması məsələlərini müxtəlif tipli məhkəmələr müzakirə edirlər. Məsələn, mülki, inzibati və cinayət məsələlərinə ümumi məhkəmələr sistemi baxır və bu sistem mülki, appelyasiya və konstitusiya məhkəmələrindən ibarətdir.

II mətn:

İnsanların təbiəti elədir ki, o tez-tez başqa adamlarla münaqişə edir. Bu münaqişələrə yol verməmək üçün müxtəlif qaydalar işlənilib hazırlanmışdır və onun müdafiəsi zəruridir. Bu qaydaları xalq tərəfindən seçilmiş parlament müəyyən edir, ancaq müxtəlif dövlət strukturları və məmurları da müxtəlif qaydalar müəyyən edə bilirlər. Bunu hüquq aktları vasitəsilə etmək mümkündür. Əgər bu tipli əmr dəfələrlə istifadə etmək üçündürsə, ona qeyri-normativ hüquq aktı deyilir.

Qanunun yaxud hüquq aktlarının pozulduğu təqdirdə iş məhkəmə sistemi qarışır. Məhkəmə sistemi də rəngarəngdir. Məsələn, rayon, appelyasiya və konstitusiya məhkəmələrini öz ətrafında birləşdirən ümumi məhkəmə sistemi vardır, vətəndaşlar onun vasitəsilə başqa vətəndaşlarla müxtəlif tipli mübahisəni həll edə bilirlər.

Ancaq hər bir məhkəmə istənilən məsələni müzakirə etmir. Müxtəlif tipli cinayətlər də vardır və onların təsnifatı onların ağırlığı və digər spesifik əlamətlərə əsasən baş verir. Məsələn, konstitusiya məhkəməsi bütün sahələrdən olan ümumi hüququn mühüm məsələlərini müzakirə edir. Ailə, miras, müqavilə məsələləri mülki məsələyə baxır, ekoloji hüquq isə müxtəlif dövlət orqanının yaxud müəssisəsinin fəaliyyətini tənzimləyir.

Qiymətləndirmə sxemi ilə diqqətlə tanış olun və hər iki mətni verilmiş meyarlar üzrə qiymətləndirin. Müvafiq xalı müvafiq sxemin hər birinin meyarı üçün ayrı-ayrılıqda yazın:

	I. Meyarlar	II. Maksimal xal	III. Xalların verilməsi prinsipi
A.	Hüquq aktlarının təsnifatı	2	Hər bir düzgün göstərilmiş və izah edilmiş hüquq aktının kateqoriyası - 1 xal
B.	Hüquq sahələri	5	Hər bir düzgün qeyd edilmiş hüquq sahəsi və onun tənzimlənmə sahəsi - 1 xal
C.	Ümumi məhkəmələr sistemi	3	Hər bir düzgün qeyd edilmiş ümumi məhkəmələr sisteminə daxil olan dəstə - 1 xal

Sizin verdiyiniz xalları cavablar vərəqindəki cədvələ yazın:

		A	B	C
19.1	I. Mətnin qiymətləndirilməsi			
19.2	II. Mətnin qiymətləndirilməsi			

I mətnə qayıdış

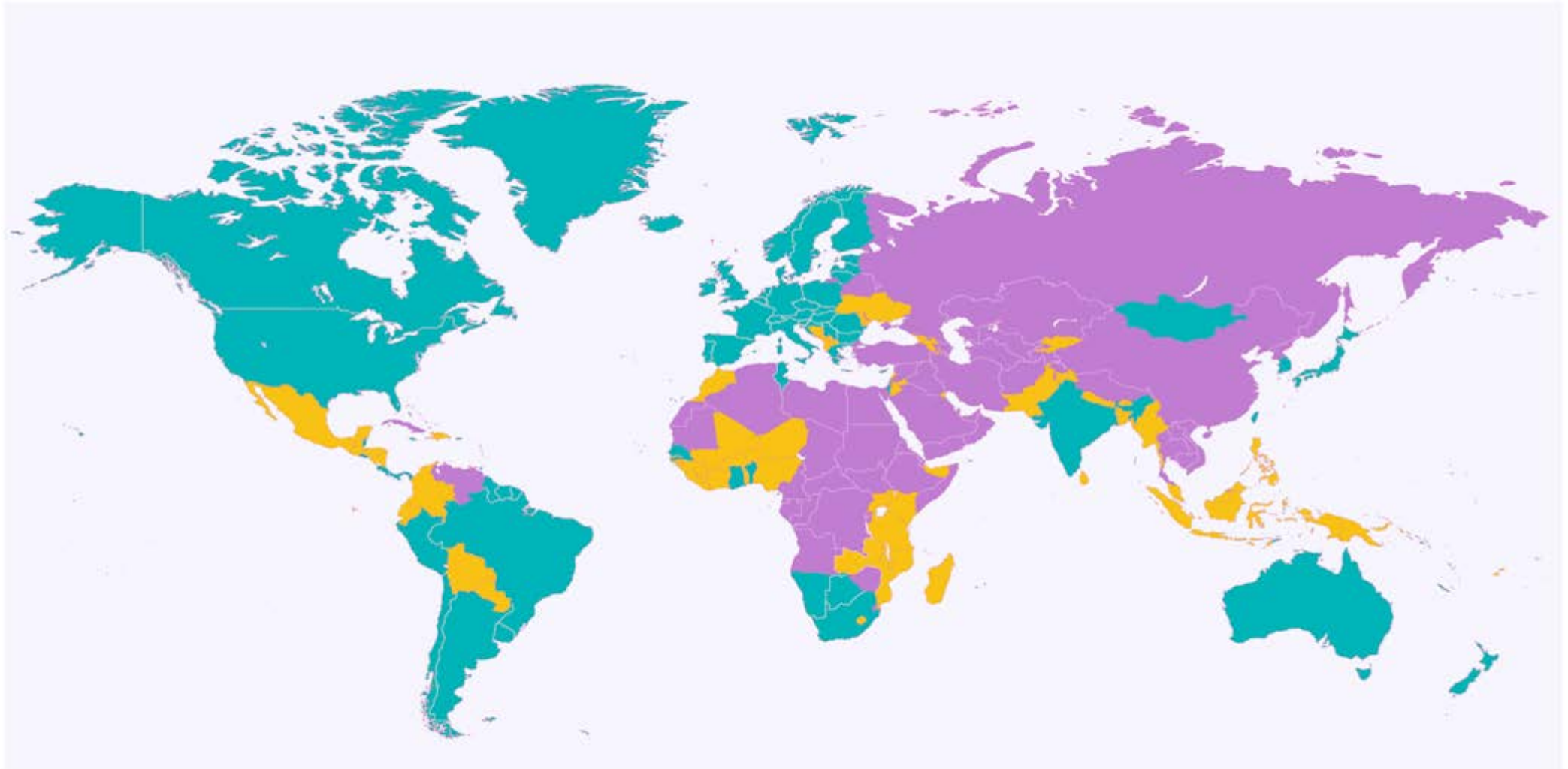
II mətnə qayıdış

20. (4) Sxem seçki sistemlərini, onların əsas iş prinsiplərini, müsbət və mənfi cəhətlərini tam əks etdirmir.

Sxemin boş hücrələrini doldurun:

Seçki sistemi	Seçki prinsipi	Müsbət cəhət
20.1	Yalnız qanunla müəyyən edilmiş səs çoxluğu qazanmış namizədlər deputat mandatı alırlar	20.2
Proporsional sistem	20.3	20.4

21. (3) Əfsanəsiz və başlıqsız xəritə verilmişdir. Xəritənin təhlili əsasında suallara cavab verin:

21.1 Verilmiş xəritədə nə əks etdirilmişdir?

Ⓛ. Beynəlxalq təşkilatlar

Ⓜ. İdarəetmə formaları

Ⓝ. Mətbuat azadlığının keyfiyyəti

Ⓞ. Ümumi daxili məhsulun həcmi

21.2 Xəritədəki yasəmən rəngi nəyi əks etdirir?

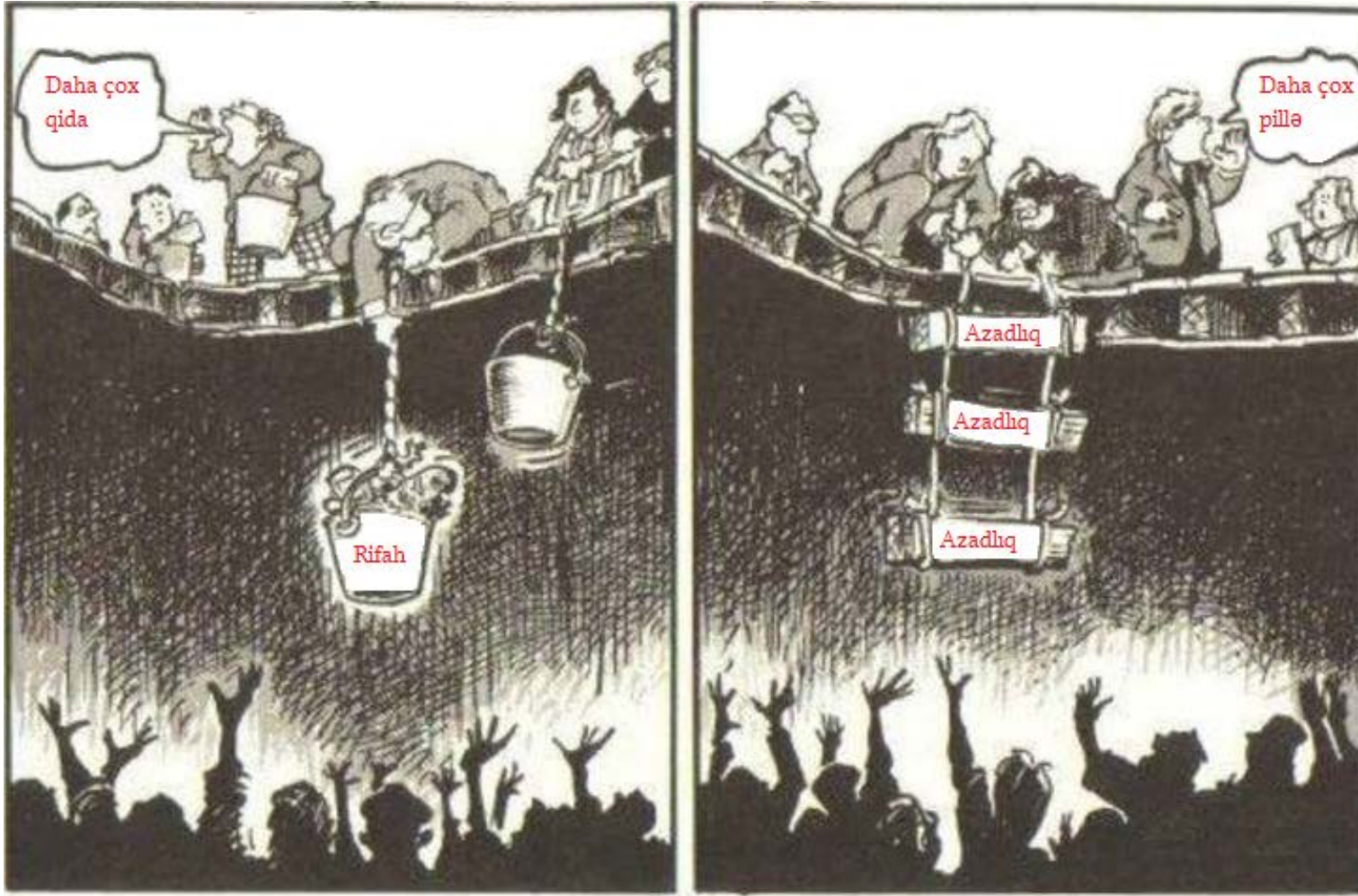
21.3 Xəritədəki göstəricilər əsasında postsovet ölkələrində mövcud olan vəziyyəti müzakirə edin. Bu vəziyyəti doğuran səbəblər haqqında mülahizə yürüdün.

22. (5) Tapşırıqda məktəb layihəsinin məqsədinin, vəzifəsinin və həyata keçirilməsi yollarının natamam variant verilmişdir. Məktəb layihəsinin verilmiş hissəsinin tamamlanmış forma alması üçün tapşırıqlara aşağıdakı ardıcılıqla əməl edin:

- I. Cədvəldə verilmiş həyata keçirmə yollarının sadalanması ilə əlaqədar I məsələni müəyyən edin və yazın; (tapşırıq 22.2)
- II. Fikrinizcə, cədvəldə verilmiş II məsələnin həllinə imkan yaradan üç müxtəlif yolun həyata keçirilməsini yazın; (tapşırıq 22.3)
- III. Layihənin hər iki məsələsinin və onların həyata keçirilməsi yolları ilə əlaqədar məqsədini müəyyən edin və yazın. (tapşırıq 22.1)

22.1	Layihənin məqsədi: <i>(Verilən məsələlərlə və həyata keçirmə yolları ilə əlaqədar nail olunması mümkün olan məqsədi yazın)</i>
22.2	<p>Layihənin I məsələsi: <i>(I məsələnin həyata keçirilməsi yolları ilə əlaqədar konkret məsələni müəyyən edin və yazın)</i></p> <p>Layihənin II məsələsi: Gürcüstan-Avropa İttifaqı münasibətlərinin siyasi-mədəni faydasını düşünmək</p>
22.3	<p><u>I məsələnin həyata keçirilməsi yolları:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Avropa İttifaqının tarixi haqqında məktəb mövzusu üçün mühazirənin təşkili 2. Avropa İttifaqının səfirinin Gürcüstana dəvət olunması (məktəbə) 3. Yuxarı sinif şagirdlərinin iştirakı ilə Avropa parlamentinin modelləşdirilmiş iclasının keçirilməsi <p><u>II məsələnin həyata keçirilməsi yolları:</u> <i>(məsələnin həyata keçirilməsinin üç müxtəlif yolunu yazın)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 2. 3.

23. (4) illüstrasiya ilə tanış olun və suallara cavab verin:

23.1 Xəndəyin kənarındakı və xəndəkdəki adamlar illüstrasiyada nəyi əks etdirirlər

23.2 İllüstrasiyada hansı iki siyasi ideologiya təsvir olunmuşdur?

23.3 İllüstrasiyada əks etdirilən ideologiyaların zəif cəhətləri barədə dəlillərlə müzakirə edin.

24. (5) Mətnlə tanış olun və aşağıda verilmiş göstərişlərə müvafiq olaraq tapşırığı həll edin:

“Əgər dərinləndən nəzər salsaq, görərik ki, bir dəfə sınaqdan keçirilənin qorunub saxlanılması bu aparatın ən mühüm həyatı xüsusiyyətidir və mədəniyyətin inkişafında onun qarşısında gen strukturunun növlərindəki dəyişikliklər kimi vəzifə qoyulur. Qoruyub saxlamaq yenisini əldə etməkdən daha vacibdir, belə ki, fəvqəladə təhlil olmadan mədəniyyətimizin ənənələri ilə bizə çatdırılmış hansı qayda yaxud vərdişin köhnəliyini, onlardan hansına güzəştə getdiyimizi və hansını mədəniyyətin nailiyyəti kimi saxlayacağımızı bilməyəcəyik”.

“Sivil bəşəriyyətin səkkiz öldürücü günahı”, Konrad Lorens , 1903-1989

24.1 Mətnlə əlaqədar olaraq diskussiya mövzusunun müəyyən edin və adını göstərin. Seçdiyiniz diskussiya mövzusunun verilən mətnlə uyğunlaşdırılması və aktuallaşdırılması haqqında müzakirə edin.

24.2 A. Diskussiya zamanı qarşıya çıxan mövqeyi müdafiə etmək üçün iki dəlilin adını çəkin;

B. Diskussiya zamanı yaranmış mövqeni rədd etmək üçün iki dəlilin adını çəkin;

(Hər bir dəlil əslində müstəqil fikrin daşıyıcısı olmalıdır)

25. (8) Verilmiş mənbələri təhlil edin və suallara cavab verin:

Mənbə N1

“Ümumi ehtimalın mövcudluğu əsasında milli identlikliyin əsas əlamətlərini ayıraq:

1. Tarixi ərazi, yaxud vətən
2. Ümumi miflər və tarixi yaddaş
3. Ümumi ictimai məskultura
4. Hər bir üzv üçün ümumi hüquqi hüquq və vəzifələr
5. Beynəlxalq iqtisadiyyat onun üzvü üçün ərazi mobilliyinin təmin edilməsi ilə”

“Milli identliklik”, Entoni Smit, 1939-2016

Mənbə N2

“Ərazi millətçiliyi: Millət anlayışı əsasən mülki və ərazi xarakterlidir. Onlar köhnə müstəmləkə dövlətlərindən yeni “ərazi” milləti yaratmaq üçün tez-tez müxtəlif etnik populyasiyaların birləşməsinə və yeni siyasi birlikdə inteqrasiyaya cəhd göstərirlər.

Etnik millətçilik: Millət anlayışı əsasən etnik və genealojidir. Onlar daha böyük siyasi birlikdən ayrılmağa və yeni siyasi “etnik millət” yaratmağa can atırlar”.

„Milli identiklik“, Entoni Smit, 1939-2016

Mənbə N3

- Gürcüstan Demokratik Respublikası öz sərhədlərində milliyətindən, dinindən, sosial vəziyyətindən və cinsindən asılı olmayaraq hər bir vətəndaşın mülki və siyasi hüquqlarını bərabər surətdə təmin edir.
- Gürcüstan Demokratik Respublikası öz ərazisində məskunlaşmış hər bir millətə azad inkişaf meydanı açır.
- Təsis yığıncağı toplaşanaqədək bütün Gürcüstanın idarə olunması – rəhbərlik işi milli şuraya tapşırılır. O, etnik azlıqların nümayəndələri ilə doldurulur və şura qarşısında məsuliyyət daşıyan müvəqqəti hökumət yaradır.

Gürcüstanın müstəqillik aktı, 1918

Mənbə N4

“Bəziləri düşünürlər ki, əsl vətənpərvərlik kosmopolitizmə qarşı durur, ancaq bu səhvdir. Hər bir ağıllı kosmopolitin (bizimkilər kimi yox) vətənpərvər olduğu kimi, hər bir əsl vətənpərvər kosmopolitdir. Necə? Bax belə, - hansı insan öz millətinə ləyaqətlə və öz vətəninə zehni, düşüncəsi, mənəviyyatı ilə xidmət edirsə, bununla bütün bəşəriyyətə ən gözəl üzlər, ən yaxşı dostlar hazırlayır, bütün bəşəriyyətin inkişafına, rifahına imkan yaradır. Bütün millətin inkişafı üçün fərdi insanların, habelə ayrıca millətlərin tərbiyəsi lazımdır ki, bəşəriyyət inkişaf etmiş qrupu təmsil etsin; Əgər fərdi insanlar üçün milli, fərdi tərbiyə vacibdirsə, həmçinin hər bir millət üçün belə tərbiyə vacibdir, çünki hər millət artmış gücünü, enerjisini, özünəməxsusluğunu əks etdirər və bəşəriyyətin kassasına öz payını daxil edər...

Vətənpərvərlik ağıl-kamaldan daha çox hissiyyat işidir. Ehtiyatlılıq həmişə mövcud idi və onun pərəstişkarı və hörmət edəni olmuşdur. Kosmopolitizm ancaq ağılın və insanın ehtiyatlılığının məhsuludur, onun insanın ürəyi ilə işi yoxdur, o bugünədək bütün bəşəriyyətin başında fırlanan bədbəxtliklərin aradan qaldırılmasının dayəğıdır.

Vaja Pşavela, Kosmopolitizm və vətənpərvərlik, 1905-ci il.

25.1 Vaja Pşavelanın mətni üzrə:

Ⓛ. Əgər insan öz vətəninə xidmət etmirsə, o öz xalqının əsl nümayəndəsi deyildir

Ⓜ. İnsanın mənəvi inkişafı onun başqa xalqın nümayəndələri ilə necə rəftar etməsindən asılıdır

Ⓝ. Şəxsiyyətin tərbiyəsinin zəruri olduğu kimi, millət barəsində də belə hərəkət etmək vacibdir. Bunsuz millət beynəlxalq həyatda özünü təsdiq edə və başqaları ilə müqayisədə hökmən öz üstünlüyün əks etdirə bilməz

Ⓞ. İnsan eyni vaxtda öz millətinin və bütün bəşəriyyətin nümayəndəsidir. Beləliklə vətənpərvərlik və kosmopolitizm şəxsiyyət tərəfindən adekvat surətdə dərk edilərsə, bir-birinə uyğundur

Mənbələrə qayıdış: [1](#); [2](#); [3](#); [4](#)

Tapşırıqlara keçid: [25.2](#); [25.3](#); [25.4-25.7](#)

25.2 Entoni Smitə əsasən:

- ⸁. Millətçilik ölkənin inkişaf etməsi və tərəqqisi üçün mühüm hadisədir
- ⸂. Ərazi millətçiliyi antimüstəmləkə hadisəsidir və bir etnik qrupun üzvlərinin birliyini nəzərdə tutur
- ⸃. Etnik millətçilik vətəndaşların mənşəyini heç nəyə saymır və yalnız onların dini mənsubiyyətlərini nəzərdə tutur
- ⸄. Ərazi millətçiliyi vətəndaşları onların yaşadıkları ərazi üzrə qruplaşdırır və onları bir millət halında birləşdirir

Mənbələrə qayıdış: [1](#); [2](#); [3](#); [4](#)

Tapşırıqlara keçid: [25.1](#); [25.3](#); [25.4-25.7](#)

25.3 Mənbələrə əsasən çıxarılmış hansı nəticə düzgündür?

- ⸆. Entoni Smit tərəfindən təsvir olunan üç əlamətinə görə insanlar qrupunu millət adlandırmaq olar
- ⸇. Vaja-Pşavelanı millətçi saymaq olmaz, çünki o kosmopolitizmi vəz edirdi
- ⸈. Gürcüstanın müstəqillik aktı ərazi millətçiliyi məzmunu ilə uyğun gəlir
- ⸉. Entoni Smitin millətlərlə əlaqədar fikri yalnız Amerika Birləşmiş Ştatlarını təsvir edə bilər və çoxəsrlik Gürcüstanın təsviri ilə heç vəchlə bir araya sığmaz

Mənbələrə qayıdış: [1](#); [2](#); [3](#); [4](#)

Tapşırıqlara keçid: [25.1](#); [25.2](#); [25.4-25.7](#)

- 25.4** Kosmopilitizmin “bizə məxsus”, “düşüncəsiz” anlayışını 4N-li mənbəyə əsasən müzakirə edin.
- 25.5** Vaja-Pşavelanın fikrincə, kosmopolitizm “bugünədək bütün bəşəriyyətin başında fırlanan bədbəxtliklərin aradan qaldırılmasının dayağıdır”. Müəllif hansı bədbəxtlikləri nəzərdə tuturdu?
- 25.6** Gürcüstanın müstəqillik aktında 3N-li mənbədə göstərilən bəndləri yazmağa hansı sosial-siyasi kontekst səbəb olmuşdur?
- 25.7** Müasir Gürcüstanda mülki cəmiyyətin fəaliyyəti və milli identlikliyin formalaşması prosesində onların rolu barədə müzakirə aparın. Müzakirəni 1N-li mənbədən istifadə etməklə əsaslandırın.

Mənbələrə qayıdış: [1](#); [2](#); [3](#); [4](#)

Tapşırıqlara keçid: [25.1](#); [25.2](#); [25.3](#)